

ТИПОЛОГИЈА И САДРЖАЈ НОВИНАРСКИХ ЖАНРОВА

**Зоран Јевтовић, Радивоје Петровић, Зоран Арацки
„Жанрови у савременом новинарству“,
Београд: Јасен, 2014.**

Развој медија и савремених технологија незамислив је без теоријског промишљања преточеног у иновације и научно-стручну литературу. Попут сваке друге људске делатности и савремени медији изискују стална преиспитивања, како теоријска тако и практична, а допринос савремене научне и стручне литературе немерљив је. Ипак, чини се да је последњих година и деценија развој техничко-технолошких платформи, на којима се све више заснива савремена медијска пракса, у значајној предности над развојем теоријске и стручне мисли савременог журнализма. То, дословно, значи да нам у овом тренутку техника и технологија а посебно информационо-комуникационе технологије на које се медији углавном ослањају, у значајној мери узмиче и премашује свакодневну праксу. Брзина којом се технолошке иновације шире, етаблирају у праксу а потом бивају унапређене и изнова иновирани, фасцинантна је. У таквој ситуацији очигледно имамо неку врсту *технолошког јаза* између информационо-комуникационих технологија и оних метода и техника којима се „*sui generis*” осмишљавају медијски садржаји. Управо те ме-

* boban.tomic@fmk.edu.rs, 064 2 210 210

тоде и технике нису ништа друго до технологије новинарске професије које се неминовно морају савладати уласком у медијску струку и праксу. Ипак, садашње генерације младих новинара и студената медијских и комуниколошких усмерења осећају квантитативну несразмеру између стручне и научне литературе за проучавање информационо - комуникационих технологија, на једној страни, и стручне и научне литературе за проучавање комуниколошке, ПР и новинарске технологије рада, на другој страни.

Стручна литература и уџбеници из којих се поучавају полазници медијских, ПР и новинарских студијских програма на српском говорном подручју доживљава изванредан раст, како у предметном обухвату, тако и у квантитету. Недостатак подршке домаћој науци и повлађивање преводној литератури подстичу пласман и утицај страних аутора новинарских уџбеника чије методе, волумени и праксе углавном, нису адекватни нити усаглашени са медијском ситуацијом у Србији. Често су и некомпетентни, оптерећени примерима из медијских система које је немогуће применити у Србији и суседним транзиционим земљама. Повећана продукција стране медијске литературе, нарочито оне о технологијама новинарског рада и умећа, углавном је последица недовољне подршке домаћој науци и стручним пројектима на усавршавању медијских делатника. Због тога у домаћу медијску праксу све више продиру манири који не приличе домаћем афинитету, култури и менталитету. Ако томе додамо чињенице да домаћа стручна новинарска литература у последње две деценије једва да је налазила свој пут до публике, онда је разумљиво зашто у савременим програмима електронских медија и на страницама штампе све више има англосаксонског и европског новинарског искуства, а све мање домаћег.

Књига која ће, без икакве сумње, одагнати црне слутње о домаћој методолошкој и научној мисли у области медијских наука и новинарства, недавно је публикована. У издању реномиране издавачке куће „Јасен“ из Београда, која негује праксу публиковања есенцијалних и нимало лукративних наслова, објављена је монографска студија под насловом „Жанрови у савременом новинарству“. Аутори су др Зоран Јевтовић, ванредни професор катедре за журналистику Филозофског факултета у Нишу, др Радивоје Петровић, доцент на Факултету за спорт и спортско новинарство у Београду, и др Зоран Арачки, доцент на катедри за журналистику Филозофског факултета у Нишу. На 369 страна ове књиге (а5 формата) три аутора са скоро веком искуства у новинарској пракси, дају значајан допринос промишљању скоро свих битних аспеката новинарских жанрова у савременим електронским, штампаним и ди-

гиталним медијима. Од презентације оних сазнања којима већ деценијама нема шта да се одузме нити дода (општеприхваћене дефиниције жанрова), до структурне анализе и извесног степена иновативности, ова књига писана је знањем и искуством врхунских теоретичара који су у науку ступили директно из богате новинарске праксе.

Књига је структурирана на једноставан и читљив начин, кроз пет целина, од којих прве три представљају главна садржинска поглавља у којима аутори разматрају и презентују своја гледишта, док су референтна литература и белешке о ауторима конципиране у последњим целинама. Прва два поглавља представљају окосницу и главни део књиге у којима су садржани тематски сегменти, које слободно можемо назвати најкориснијим и практичним лекцијама новинарства. На крају сваке лекције налази се обавезна целина „Препоручујемо“ у којој се даје преглед кључних инструкција, ставова и принципа из пређашњег штива. Овај детаљ књигу приближава студентима и младим новинарима, а кроз модерну методичко-дидактичко опрему материју чини прихватљивијом и афикаснијом. Стил писања је примерен аудиторијуму, једноставан, јасан и практичан, тако да чини прегледну целину коју је лако разумети.

Прво поглавље, под насловом „Доба медија“, уводи читаоце у свет данашњих електронских и штампаних медија, а садржи осам тематских сегмената кроз које се остварује широк захват и продирање у структуру новинарске праксе и науке о комунологији. Поред општих осврта на новинарску професију и савремено новинарство у свету и у Србији, ово поглавље доноси и значајне сегменте новинарске креативности. Управо оно чега у домаћој литератури недостаје овде има у савим довољној мери, како за проучаваоце медија, ПР-а и комуникација, тако и за практичаре у свакој од наведених области. Ауторски захват сеже директно и дубоко у стварност новинарског посла и тамо црпи значајно искуство које претаче у ставове и упутства. „Писање за медије“, „Наслови у штампи и РТВ најаве“ и „Извори информација“ су теме којима се у овом поглављу елаборира савремена новинарска пракса и дају листе најважнијих техника и вештина, али и техничко-тактичка упутства за овладавање новинарском професијом данас. Да у домаћој издавачкој пракси има више солидних стручно-научних монографија и студија ово поглавље би могло да претрпи критику о опширнијем уводу и елаборирању општих места историје новинарства који су деценијама статични. Ипак, у недостатку наведене литературе ови сегменти уводног поглавља су пожељни јер објашњавају природу промена у којима и сами учествујемо.

Разматрања улоге и значења савременог новинарства аутори, углавном, заснивају на поставкама о *новом журнализму* као пракси која прати, али и учествује у креирању стварности. Потребу за иновативним и модерним праксама аутори виде у идеји да „новинарство прераста у суштински јавни дијалог, врсту социјалне ауторегулације која омогућава складност и хармоничност функционисања друштвеног система, па отуда стални раст његовог значења“ (Јевтовић, З., Петровић, Р., Арацки, З., 2014:20). Преиспитивање домета, критички однос према девијацијама у развоју културе јавне комуникације и тенденције које раслојавају ткиво одговорне новинарске професије, важно су упориште идејног и вредносног набоја овог поглавља, али и укупног штива.

Друго поглавље, под називом „Новинарски жанрови“, обимом је највеће а састоји се од 17 тематских целина у којима се на школски начин презентују и разматрају структуре новинарских жанрова и облика новинарског изражавања. Сагледавање и педагошки анализе аутора овог поглавља ослањају се на уобичајену и стручној јавности познату трипартитну поделу новинарских жанрова на фактографију, аналитику и белетристику. Опредељење да се тако заснује типологија жанрова лежи у „зависности од тога да ли је у њима носећи елемент *факат* (чињеница), *анализа* (мишљење, став) или *описивање доживљаја* и изражавања утисака и осећања“ (Јевтовић, З., Петровић, Р., Арацки, З., 2014:117). Међутим, на овом месту очекивана су и она разматрања која би водила ка могућем разрешавању несугласица и извесне конфузије која влада у разумевању типологије жанрова. С обзиром на констатацију да „код свођења у прецизне лингвистичко-теоријске обрасце почињу разликовања“ (Јевтовић, З., Петровић, Р., Арацки, З., 2014:116), неопходна би била опсежнија опсервација значења и структуре жанровске топике и типологије. Ако је то недостатак он је сасвим превазиђен и надограђен исцрпним елаборацијама три главна новинарска жанра: информативног (фактографског), аналитичког и белетристичког. Избегавање ризика да се одлучно супротстави претходницима који су сасвим другачије заснивали типологије новинарских жанрова, изведено је дубоким понирањем у суштину материје и анализу примера.

У одељку о информативном (фактографском) жанру остварен је садржајан, али и језгровит увид у структуре, технике и стваралачке поступке главних новинарских форми које потпадају под фактографију – интервју, анкету, вест и извештај. Сматрајући да је интервју прворазредна фактографска форма посвећен му је значајан простор и елаборација, што је теоријска новост у односу на све претходне књиге из ове области. Иновативна нота фактографског жанра налази се и у идеји о *новом мо-*

делу вести који се јавља као последица процеса дезинтеграције класичне структуре вести у процесу прилагођавања новим медијима.

Аналитички жанр, по виђењу аутора, обухвата традиционалне форме коментара, уводника, колумне, чланка, новинске критике и карикуатуре. Како писати аналитичке форме и на који начин остварити добре резултате у овом жанру јесте императив многих посленика јавне речи. Најконкретнији допринос новинарству у домену промишљања остварује се управо овим жанром. У том правцу заснована су суштинска, али и техничка и методолошка упутства за добро стваралаштво у овом жанру.

Иако је најмање простора заузео део књиге о белетристичким формама свакако ће бити користан онима који уче вештине привлачења пажње аудиторијума. Сврставајући репортажу, фелтон, цртицу и портрет у кључне форме белетристичког жанра, можда су запостављене неке друге традиционално присутне форме, попут хумореске, или можда новинске приче. Указујући на дискурзивност и приповедне аспекте жанра дати су главни параметри за лепо стваралаштво оних који у новинарству виде могућност извештавања о свету какав јесте али и какав би могао да буде.

Закључна разматрања ове студије посвећена су будућности новинарства и могућностима његовог развоја и унапређења. Иако су књигу писали као да новинарству предстоји сигурна будућност, аутори не скривају стрепње и бриге за будућност професије. „Очекивање да ће политика медије препустити грађанима и идеалима истине велика је заблуда“ (Јевтовић, З., Петровић, Р., Арацки, З., 2014:346), а једну од спасоносних концепција аутори виде у осамостаљивању и јачању медија на технолошком, организационом и пословном плану. Повратак изворним вредностима, ослањање на домете дигиталне (р)еволуције, перманентно образовање и фокусирање на фундаменталне вредности одговорног новинарства, могли би да обезбеде већи степен одрживости професије. „Новинарство у XXI веку више није занат који се учи на брзометним курсевима, већ скуп сложених знања, метода и техника које се развијају и богате током читавог живота“, поручују аутори, тврдећи да оно постаје интердисциплинарно јер је уско повезано са бројним друштвеним наукама, од социологије, психологије, филозофије, антропологије, историје, економије, менаџмента, права, екологије до лингвистике и комунологије. У том правцу је осмишљена, богатим искуством креирана и вештим језиком исписана ова вредна студија чији читаоци ће поред бројних практичних знања и савета имати прилике да продру у свет темељног промишљања о вредностима и дометима новинарства.